

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА

СЄ ФАН

УДК 378.011.3 -051:786.2(477)

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ФОРТЕПІАННОГО НАВЧАННЯ В
ПЕДАГОГІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
ПАНЬКІВ Людмила Іванівна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
доцент кафедри педагогіки мистецтва та
фортепіанного виконавства.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
ГАВРІЛОВА Людмила Гаврилівна,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет», завідувач кафедри теорії і практики
початкової освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
ЩЕРБІНІНА Ольга Миколаївна,
Ніжинський державний педагогічний університет
імені М.Гоголя, доцент кафедри інструментально-
виконавської підготовки.

Захист відбудеться «13» червня 2017 р. о 14.00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул . Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «12» травня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Р. А. Савченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Розвиток постіндустріального суспільства у XXI столітті, що характеризується широкими інтеграційними процесами у сфері освіти, вимагає підготовки нової генерації педагогічних кадрів – висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців, здатних до пошуку нестандартних рішень у навчально-виховній роботі, забезпечення ефективної педагогічної взаємодії з учнями у вирішенні педагогічних завдань, створення умов для особистісного розвитку школярів, їх самореалізації в сучасному мінливому світі. Такі акценти педагогічної роботи позначені в державних освітніх документах України та Китаю: Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», «Стратегія розвитку освіти в Китаї у XXI ст.» та інших. Реалізація освітніх завдань обумовлює необхідність формування передусім комунікативної сфери майбутнього вчителя, адже комунікація є пріоритетом людського буття.

Явище комунікації має особливий зміст у музично-педагогічній освіті, де уміння спілкуватися та передавати художню інформацію є ціннісним набуттям у творчому розвитку особистості майбутнього вчителя-музиканта. Навчання музики передбачає особливу здатність до розуміння мови мистецтва, вміння спілкуватися з художніми образами музики та з їх приводу. Комунікативна поведінка педагога заснована на його коректності, вимогливості до себе і учнів, стимулює пізнавальний процес, мотивацію до вивчення мистецтва. Тож, фахова підготовка студентів музичних спеціалізацій має їх зорієнтовувати на вияв комунікативності в осмисленні та відтворенні художніх образів, забезпечення комунікативних процесів у пізнанні мистецтва учнями. Це обумовлює необхідність формування важливої фахової здатності майбутнього вчителя музики – комунікативної компетентності.

Поняття «комунікативна компетентність вчителя музики» не відноситься до числа достатньо розроблених у музично-педагогічній літературі. Значно більше уваги в наукових працях педагогів-музикантів приділено висвітленню феномена «комунікативність»: у контексті визначення професійно значущих якостей майбутнього вчителя (С.Горбенко, В.Орлов, О.Ростовський, О.Рудницька та ін.); педагогічної взаємодії (А.Болгарський, Н.Гузій, А.Козир, А.Зайцева, О.Хижна та ін.), художнього спілкування (Г.Падалка, О.Щолокова, В.Шульгіна та ін.).

Розвиток компетентної освіти зумовив уведення до наукового обігу музичної педагогіки поняття «комунікативна компетентність». Одним із основних показників сформованості комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики, що орієнтує на досягнення певного результату, науковцями (С.Мельничук, Є.Проворова, Т.Танько, Ши Цзюнь-бо та ін.) визначено уміння створювати художньо-творче середовище в музично-навчальному процесі та ефективно вирішувати педагогічні завдання, сприяючи особистісному розвитку школярів.

Значний потенціал для формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики містить фортепіанне навчання, що є одним із пріоритетних напрямків фахової підготовки студентів музичних спеціалізацій. Саме фортепіанне навчання надає можливість майбутнім педагогам усвідомити внутрішню комунікативну (діалогову) організацію художньо-пізнавального та музично-виконавського процесів, а також орієнтує на презентацію музики школярам в активно комунікативній формі.

Однак, аналіз теоретичного доробку науковців з означеної проблеми, педагогічного досвіду та існуючої практики фортепіанного навчання студентів педагогічних університетів виявив низку суперечностей між:

- зростаючими вимогами до підготовки майбутніх учителів музики і застосуванням традиційних форм і методів навчання;
- потребами використання комунікативної функції музики в освітньому процесі та відсутністю концептуального осмислення проблем комунікативної підготовки майбутніх учителів музики;
- комунікативною природою музично-виконавського процесу і відсутністю методик формування комунікативної компетентності студентів у процесі фортепіанного навчання.

Аналіз наукових праць свідчить про наявність наукового підґрунтя для вирішення проблеми формування комунікативної компетентності студентів у процесі фортепіанного навчання, проте відповідна методика формування означеного феномена не розроблена в музично-педагогічній освіті.

Актуальність означеної проблеми та недостатність її теоретичної та методичної розробленості зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *«Формування комунікативної компетентності студентів у процесі фортепіанного навчання в педагогічних університетах України»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано у відповідності до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування та кафедри педагогіки мистецтва і фортепіанного виконавства факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського НПУ імені М.П.Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи та засоби удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів музики». Тему дослідження затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (протокол № 3 від 29 жовтня 2014 року).

Мета дослідження полягає у розробці, науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці поетапної методики формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання.

Об'єкт дослідження – процес фортепіанного навчання студентів педагогічних університетів.

Предмет дослідження – методичне забезпечення формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання.

Відповідно до мети дослідження визначені такі **завдання**:

- проаналізувати стан досліджуваної проблеми у науковій літературі;
- визначити зміст поняття «комунікативна компетентність майбутнього вчителя музики» та його структуру;
- розкрити особливості формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання;
- розробити принципи та педагогічні умови ефективного формування комунікативної компетентності студентів у процесі фортепіанного навчання в педагогічних університетах;
- визначити критерії, показники та виявити рівні сформованості комунікативної компетентності студентів музично-педагогічних спеціальностей;
- розробити та експериментально перевірити ефективність поетапної методики формування комунікативної компетентності студентів у процесі фортепіанного навчання в педагогічних університетах.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: фундаментальні положення філософії та естетики про мистецтво як особливу форму людської свідомості (М. Бахтін, В. Біблер, Г. Гегель, С. Гессен, І.Зязюн, І. Кант, М. Каган, Л. Левчук, Г. Меднікова та ін.); концептуальні положення психології щодо активно-діалогової природи спілкування з мистецтвом, комунікативності образного мислення (Б. Ананьєв, Л. Виготський, Ю. Гусєв, В. Зінченко, О. Леонтєв, М. Старчеус, Ю. Цагареллі, П. Якобсон та ін.); наукові праці, присвячені вивченню комунікативної функції музики, художньо-емоційного впливу музичного мистецтва на особистість (Б. Асаф'єв, Л. Бочкарьов, О. Костюк, В. Медушевський, Є. Назайкінський, В. Остроменський, В. Петрушин, В. Ражников, А. Сохор, Б. Теплов, Г. Ципін, О. Якупов та ін.); психолого-педагогічні дослідження особливостей становлення художньої свідомості та формування фахової компетентності майбутніх учителів музики в умовах музично-освітньої діяльності (Е. Абдуллін, Л. Гаврілова, Н. Гузій, А. Козир, О. Олексюк, В. Орлов, О. Михайліченко, О. Рудницька, Г. Падалка, О. Хижна, С. Шип, В. Шульгіна, О. Щолокова, О.Щербініна та ін.); теоретико-методичні розробки з питань удосконалення фахової, зокрема інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики (Ю. Алієв, К. Завалко, Н. Гуральник, В. Лабунець, В. Муцмахер, О.Рєброва, Д. Юник, Інь Юань, Лі Данься, Ши Цзюнь-бо та ін.); ключові ідей фортепіанної педагогіки щодо особистісного та професійного розвитку студентів-піаністів в процесі навчання гри на музичному інструменті (А. Каузова, Н. Кашкадамова, Г. Коган, Є. Ліберман, А. Малінковська, В.Макаров, Г. Нейгауз, С. Савшинський, Ван Фань, Лінь Ян, Се Тін, Ши Лі, Хоу Ке Сі та ін).

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв'язання поставлених завдань було використано такі методи:

- *теоретичні*: аналіз та узагальнення філософської, мистецтвознавчої, психолого-педагогічної, методичної літератури з досліджуваної проблеми; систематизація, класифікація та інтерпретація отриманих теоретичних та

експериментальних даних; вивчення педагогічного досвіду в системі музично-педагогічної освіти – для формулювання концептуальних засад дослідження, визначення сутності, змісту та структури комунікативної компетентності майбутнього учителя музики; моделювання педагогічного процесу;

- *емпіричні*: методи масового збору інформації (опитування, інтерв'ю, бесіда, психолого-педагогічне спостереження, вивчення результатів творчої діяльності студентів), констатувальний та формувальний експерименти – для визначення результативності експериментальної роботи;

- *статистичні*: методи кількісної обробки результатів дослідження, відображення їх у таблицях та схемах – для фіксації експериментальних даних та перевірки ефективності розробленої методики формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що *вперше*:

- розроблено та апробовано поетапну методику формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання, що базується на активізації мотиваційної, когнітивної, перцептивної та діяльнісної сфер особистості шляхом проектування та реалізації комунікативних зв'язків у музично-навчальному процесі;

- визначено сутність і структуру комунікативної компетентності майбутніх учителів музики, критерії та показники її сформованості;

- розроблено принципи та педагогічні умови ефективного формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання;

- створено організаційно-методичну модель формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання.

Уточнено зміст понять «компетентність», «компетенція», «комунікативність», «комунікація» в контексті досліджуваної проблеми.

Подальшого розвитку набули положення компетентнісного підходу у музично-педагогічній освіті; теоретичні та методичні аспекти підготовки майбутніх учителів до використання педагогічного потенціалу комунікативності у фаховій діяльності.

Практичне значення дослідження визначається ефективністю запропонованої методики та її спрямованістю на оптимізацію фахової, зокрема фортепіанної підготовки майбутніх учителів музики. Отримані у дослідженні теоретичні висновки та експериментальні дані можуть бути використані у розробці навчальних і методичних матеріалів, рекомендацій з питань розвитку комунікативної компетентності майбутніх педагогів-музикантів, а також слугувати основою для оновлення та коректування змісту навчання з дисциплін «Основний музичний інструмент», «Додатковий музичний інструмент», «Методика музичного навчання». Виділено специфічні особливості підготовки китайських студентів до комунікативної діяльності в умовах фортепіанного навчання в університетах України, що дозволяє інтегрувати результати дослідження в освітнє середовище Китаю.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювались на Міжнародній науково-методичній конференції «Мистецька освіта у вимірах сучасності» (Київ, 2014); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2015); Міжнародній науково-практичній конференції «Художня освіта на межі тисячоліть: здобутки, проблеми, перспективи» (до 210-річчя Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя та 50-річчя факультету культури і мистецтв) (Ніжин, 2015); XIII Міжнародних педагогічно-мистецьких читаннях пам'яті професора О.П. Рудницької «Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей» (Київ, 2016); Всеукраїнській науково-методичній конференції-семінарі «Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики» (Київ, 2014); на засіданнях кафедр фортепіанного виконавства і художньої культури та теорії і методики музичної освіти, хорового співу і диригування факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського, на щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів та докторантів НПУ імені М.П. Драгоманова (Київ, 2014-2016).

Впровадження результатів дослідження здійснено у навчально-виховний процес Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка №07-10/661 від 12.01.2017 р.), Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка № 05/220 від 23.06.2016 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (довідка № 17/15-11 від 25.03.2016 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення, результати і висновки дисертаційного дослідження відображено у 7 публікаціях автора, 5 з яких – фахових виданнях з педагогіки, 1 – у міжнародному виданні.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел (всього – 238, з них 11 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації складає 219 сторінок, з них 182 сторінки основного тексту. Робота містить 6 таблиць, 2 рисунки, що разом з додатками становить 15 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, окреслено його теоретично-методологічну основу, охарактеризовано методи дослідної роботи, висвітлено її наукову новизну та практичну значущість, а також наведено відомості про апробацію і впровадження результатів дослідно-експериментальної роботи.

У **першому розділі** – *«Теоретико-методологічні основи дослідження проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики у процесі фортепіанного навчання»* – представлено аналіз

філософських, мистецтвознавчих, психолого-педагогічних наукових джерел з проблеми дослідження, розглянуто наукові підходи до визначення сутності понять «комунікація» та «спілкування», «комунікативність вчителя», «компетентність», «педагогічна компетентність». Окреслено зміст комунікативних зв'язків у музично-виконавському процесі, визначено особливості комунікативної діяльності вчителя-музиканта, представлено авторське трактування феномена «комунікативна компетентність майбутнього вчителя музики» та особливості його формування у процесі фортепіанного навчання студентів педагогічних університетів.

На основі ретроспективного аналізу розвитку теорії комунікації (Ж.Арсі, Д. Льюїс, М. Маклюен, Г. Малецький, К. Шеннон, Р. Якобсон та ін.) з'ясовано, що комунікація є основою розвитку суспільства. Це соціально обумовлений процес передачі інформації та обміну думками, почуттями між людьми в різних сферах пізнавально-трудової і творчої діяльності. Комунікація, за висновками дослідників (С. Денисюк, М. Каган та ін.) є актом і процесом встановлення контактів між суб'єктами взаємодії за допомогою вироблення загального змісту переданої і сприйнятої інформації. Спілкування розглядається у дослідженні як одна з форм комунікативної діяльності. Комунікативність постає як здатність особистості до спілкування, контактів, обміну інформацією.

З'ясовано, що явище комунікації має особливий зміст у музично-педагогічній освіті, де вміння спілкуватися та передавати художню інформацію є ціннісним набуттям у творчому розвитку особистості майбутнього вчителя-музиканта, а комунікативні зв'язки пронизують музично-навчальний процес, обумовлюючи спілкування з художніми образами та з їх приводу. На основі аналізу наукової літератури з питань вивчення комунікативних процесів у музичному мистецтві (В.Медушевський, О.Рудницька, О.Якупов та ін.), з'ясовано, що музична комунікація є складною системою, в якій можна виокремити такі основні цикли: музична творчість як діяльність, у процесі якої відтворюються життєві враження, що відображаються у музичному матеріалі; музичний твір як специфічний продукт музичної діяльності, суб'єктивований у процесі творчості; музичне виконання як співтворчість композитора й виконавця; музичне сприйняття як художньо-комунікативна взаємодія.

Музично-педагогічна комунікація розглядається нами як складний і багатогранний процес, в якому художнє спілкування вчителя та учнів проявляється в особливих формах міжособистісного та внутрішнього *діалогу* (грец. *dialogos* – розмова, бесіда), що обумовлюються емоційними реакціями кожного суб'єкта на музичний твір, переживанням художнього образу, відчуттям комунікативного простору у художньому світі митця, осмислення набутих вражень та спілкування з цього приводу. Тож, музично-педагогічна комунікація має спрямовуватися, перш за все, на забезпечення багатшарових комунікативних процесів у навчанні, стимулювання учнів до розуміння емоційного змісту музики, її діалогічної природи.

Осмислення сутності комунікативної діяльності вчителя, окреслення важливості комунікативних зв'язків у музично-пізнавальному та музично-

виховному процесі дало можливість визначити поняття **«комунікативна компетентність майбутнього вчителя музики»** як складне інтегративне професійно-особистісне утворення, що характеризує здатність до педагогічно доцільного діалогічного спілкування в процесі музично-естетичного навчання школярів. Така здатність формується на основі глибокого осмислення студентом унікальної комунікативної функції музики, оволодіння музично-виконавськими засобами відтворення художньо-образного змісту музичних творів у діалогічному спрямуванні та сформованості умінь ефективного управління комунікативними процесами в музично-естетичному навчанні та вихованні школярів.

Педагогічний аналіз процесу фортепіанного навчання, а також відповідної науково-методичної літератури (Я. Мільштейн, Г. Коган, Є. Ліберман, Лінь Ян, Г. Нейгауз, Ван Фань, Н. Гуральник, Н. Кашкадамова, В. Макаров, Ши Лі, Хоу Ке Сі та ін.) дозволив виділити фортепіанну підготовку студентів одним із важливих напрямків формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики, оскільки вона забезпечує можливість майбутнім педагогам усвідомити внутрішню комунікативну (діалогову) організацію художньо-пізнавального та музично-виконавського процесів, а також орієнтує на презентацію музики в активно комунікативній формі. Окреслено положення, що набувають особливого значення для розвитку комунікативної компетентності студентів в умовах фортепіанного навчання:

- комунікація виступає засобом розв'язання музично-освітніх завдань та способом взаємодії учасників навчально-виховного процесу;
- компетентнісний підхід до оптимізації міжособистісних стосунків педагога і студента суттєво посилює результативність їх спільної творчої діяльності;
- система передачі музичної інформації вирізняється специфічністю, відбиваючи дійсність опосередковано – через звукову інтонацію;
- розвиток комунікативної компетентності студентів потребує оновлення підходів до організації фортепіанного навчання, модернізації форм та методів творчої взаємодії, створення умов для самоорганізації, самовдосконалення та самовияву особистості.

Методологічною основою формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики визначено *системний, діяльнісний, синергетичний, особистісний, полісуб'єктний, культурологічний, аксіологічний* підходи.

У **другому розділі** дисертації – *«Методичне забезпечення процесу формування комунікативної компетентності студентів педагогічних університетів у процесі фортепіанного навчання»* - визначено структуру комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики, окреслено принципи та педагогічні умови формування досліджуваного феномена в процесі фортепіанного навчання студентів факультетів мистецтв, обґрунтовано та змодельовано поетапну методику формування комунікативної компетентності студентів у процесі фортепіанного навчання.

У результаті аналізу комунікативних дій вчителя музики, що у процесі музично-виховної роботи здійснює музично-педагогічну комунікацію за допомогою вербальних (пояснення, коментування, розповідь, бесіда тощо), невербальних (рухи, жести, міміка, паузи, цезури та ін.), музично-виконавських (різні види музикування), інформаційних (писемних, комп'ютерних, мультимедійних) та комплексних (стиль спілкування, імідж) засобів комунікації, визначено **структуру** комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики, яку складають *мотиваційний, інформаційний, емоційний та технологічний компоненти*.

Мотиваційний компонент комунікативної компетентності майбутнього вчителя характеризує спрямованість студента на оволодіння комунікативною компетентністю, бажання професійного самовдосконалення, інтерес до музично-педагогічної діяльності.

Інформаційний компонент включає знання та розуміння комунікативних процесів у музично-навчальній діяльності, усвідомлення комунікації як основи музично-педагогічної діяльності.

Емоційний компонент охоплює почуття, переживання, а також волюві процеси та саморегуляцію, що забезпечують продуктивність комунікативної діяльності майбутнього вчителя музики.

Технологічний компонент характеризує музично-виконавську підготовленість студента, володіння музично-виконавськими засобами відтворення музичних творів для успішної презентації музики учням у діалоговій формі.

Змістова характеристики структурних компонентів комунікативної компетентності стала основою визначення **критеріїв та показників** її сформованості у майбутніх учителів музики:

- *ступінь сформованості мотивів щодо оволодіння музично-комунікативною діяльністю* (мотиваційний компонент). Показники: прояв інтересу до музично-комунікативної діяльності; бажання набувати знання та вдосконалювати комунікативні уміння; прагнення до професійного самовдосконалення;

- *ступінь теоретичної підготовленості та розуміння комунікативних процесів у навчанні музики* (інформаційний компонент). Показники: знання теорії комунікації, розуміння основ комунікативної діяльності вчителя-музиканта, усвідомлення можливих комунікативних бар'єрів у комунікативному процесі та продуктивність пошуку їх подолання;

- *міра здатності до емоційного співпереживання та саморегуляції у комунікативній діяльності* (емоційний компонент). Показники: емоційна насиченість музичної комунікації, здатність до співпереживання у музично-навчальному процесі; емоційність у педагогічній взаємодії, саморегуляція власного емоційного стану у різних музично-педагогічних ситуаціях;

- *ступінь володіння музично-виконавськими засобами у музичній комунікації* (технологічний компонент). Показники: володіння виконавською технікою, здатність до виразного виконання музичних образів відповідно до

логіки інтерпретації музичних творів, уміння забезпечити атмосферу художнього сприймання музики.

У розділі обґрунтовано **принципи** формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики у процесі фортепіанного навчання, а саме: естетичної спрямованості навчання; діалогової взаємодії; самостійності й активності суб'єктів навчальної діяльності; рефлексивності.

Принцип естетичної спрямованості задає орієнтири осягнення естетичної цінності вивчення мистецтва музики, забезпечення змістового наповнення музичного навчання, що узгоджується із завданнями розвитку естетичного світобачення учнів.

Принцип діалогової взаємодії визначає партнерські стосунки суб'єктів навчального процесу, а також внутрішній діалог з образами музики.

Принцип самостійності й активності суб'єктів навчальної діяльності орієнтує на вияв творчої ініціативи у музично-навчальному процесі, саморозвиток і самовдосконалення у музично-педагогічній діяльності.

Принцип рефлексивності забезпечує осмислення і переживання досвіду власної музично-комунікативної діяльності, розвиток здатності сприймати власні дії через призму художнього твору, самоаналіз та інтроспекцію власної психіки у музично-комунікативному процесі.

Окреслено такі **педагогічні умови** ефективного формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики у процесі фортепіанного навчання: створення художньо-творчої атмосфери; активізація пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення музичних творів та забезпечення музично-комунікативних зв'язків; створення комунікативного середовища для формування узагальнених прийомів комунікації у процесі вивчення музичних творів; стимулювання рефлексивності і самовираження у процесі виконання музичних творів та музичної комунікації.

Умова *створення художньо-творчої атмосфери занять* у процесі фортепіанного навчання студентів є особливо необхідною для формування мотиваційного компоненту комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики, оскільки орієнтує на розвиток особистості студента, його творчого потенціалу, передбачає спрямованість навчального процесу на самопізнання, самореалізацію, що забезпечує дію внутрішніх механізмів формування особистісних якостей майбутнього вчителя музики, активність пізнавальної діяльності та активність мотивації у формуванні комунікативної компетентності.

За умови *активізації пізнавальної діяльності студентів* у процесі вивчення музичних творів та забезпечення музично-комунікативних зв'язків уможлиблюється розвиток когнітивних процесів, що є необхідним для формування системи комунікативних знань.

Умова *створення комунікативного середовища* для формування узагальнених прийомів комунікації у процесі вивчення музичних творів передбачає діалогічну взаємодію у навчальному процесі як основу комунікації.

Умова стимулювання рефлексивності і самовираження у процесі виконання музичних творів та музичної комунікації орієнтує на забезпечення пріоритету самостійно-творчої музично-виконавської діяльності, є доміантною умовою у процесі роботи над виконавською інтерпретацією та забезпечення комунікації в музично-естетичному вихованні учнів. Лише набуття особистісного художньо-практичного досвіду, усвідомлення власних переживань у процесі виконання музичних творів, рефлексивний аналіз комунікативних процесів під час виконавської інтерпретації сприяють формуванню ефективності протікання досліджуваного процесу.

У розділі окреслено групи методів педагогічної роботи з формування досліджуваного феномена: стимулювальні (бесіди, обговорення, пояснення), інтерактивні (діалог, дискусія, «круглий стіл»), творчо-діяльнісні (творчі завдання, уявної аудиторії, концертні виступи, музичні презентації та ін.).

На основі визначених принципів, педагогічних умов та методів змодельовано методикку формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів музики, що передбачала послідовність проведення педагогічної роботи згідно передкомунікативного, комунікативно-ініціативного і комунікативно-творчого етапів (Рис 1.).

У третьому розділі – «Дослідно-експериментальна робота з формування комунікативної компетентності студентів у процесі фортепіанного навчання» - висвітлено зміст та результати експериментальної роботи: дослідження стану сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музики в умовах навчання за традиційною методикою, виявлення рівнів сформованості комунікативної компетентності студентів педагогічних університетів з наданням якісних і кількісних характеристик, перевірка експериментальної методики та аналіз результатів дослідження.

З метою визначення реального стану сформованості комунікативної компетентності студентів педагогічних університетів у процесі фортепіанного навчання, виявлення недоліків педагогічної роботи означеного напрямку та окреслення шляхів їх подолання було проведено **констатувальний експеримент**.

Педагогічне діагностування проводилося згідно розроблених критеріїв та показників і спрямовувалося на виявлення особливостей прояву структурних компонентів комунікативної компетентності студентів та рівнів сформованості досліджуваного феномена.

Було використано такі діагностичні *методи*: бесіди, спостереження, опитування (усне, письмове), анкетування, тестування, інтерв'ювання, творчих завдань та інші.

Аналіз результатів констатувального етапу експериментального дослідження уможливив виявлення *рівнів* сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музики: високий (оптимальний), середній (достатній), низький (недостатній) з наданням якісних та кількісних характеристик.

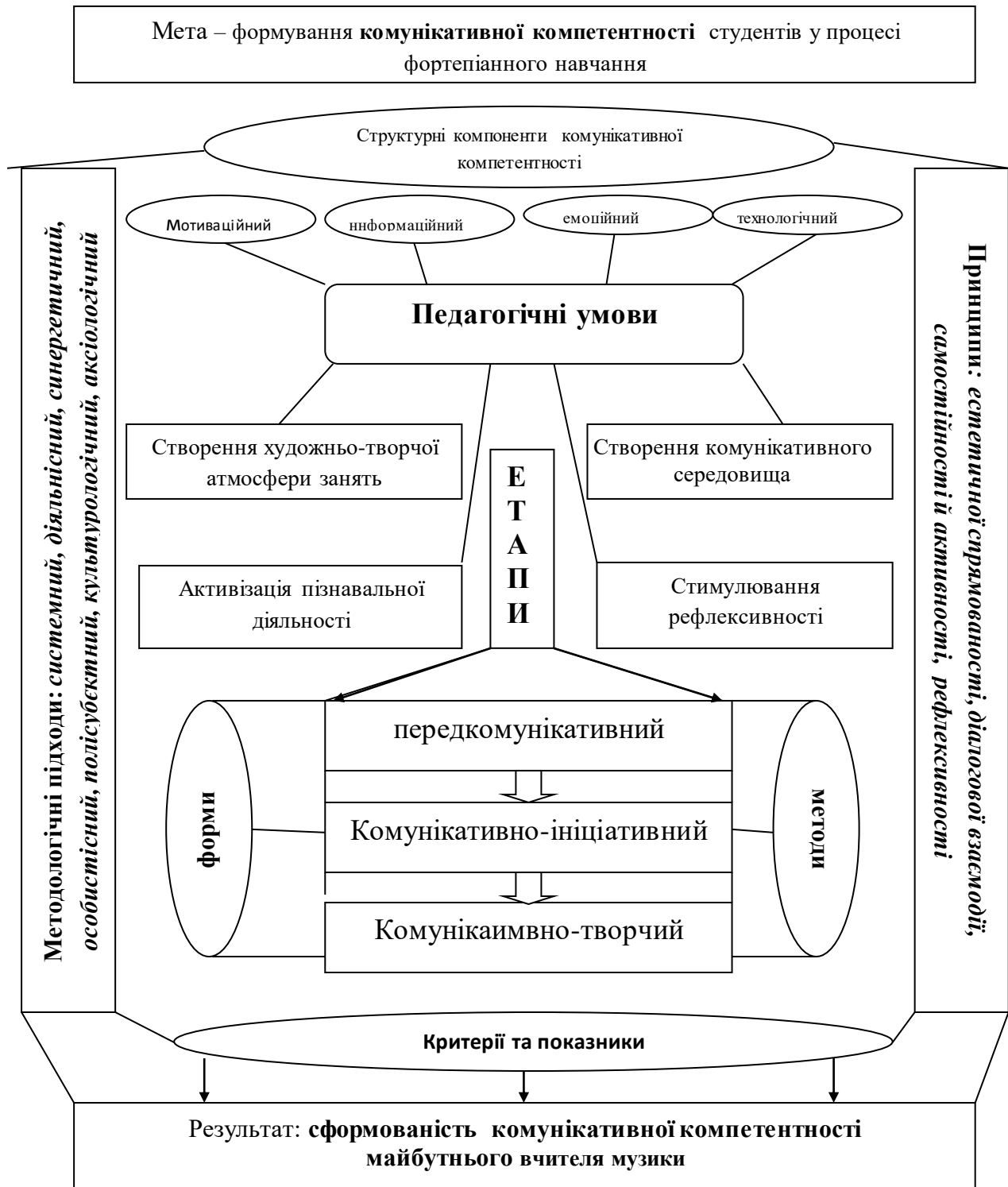

Рис.1. Методична модель формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики в процесі фортепіанного навчання

Високий (оптимальний) рівень сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музики характеризується яскраво вираженою мотивацією до набуття професії вчителя музики, до формування комунікативних умінь для забезпечення ефективної взаємодії з учнями у музично-педагогічному процесі; стійким інтересом до виконавської діяльності; потребою у самовираженні в процесі музично-комунікативної практики. Студенти цього рівня демонструють комунікативну ерудованість, глибокі знання та розуміння комунікативних процесів у музично-виховній роботі з учнями. Володіють музично-виконавськими вміннями, яскраво відтворюють музичні образи, розуміють значення комунікації у процесі музично-естетичного виховання, демонструють знання з вікових особливостей музичного сприймання. (11,8%).

Середній (достатній) рівень сформованості комунікативної компетентності характеризує студентів, які проявляють позитивне ставлення до обраної професії вчителя музики, однак присутній вибірковий інтерес до проблем музичної комунікації. Їм притаманне прагнення до набуття культурологічних знань та особистісного розвитку, проте мають мозаїчне уявлення щодо комунікативних процесів сприймання музики. Студенти цікавляться методикою музичного виховання, розуміють вікові особливості музичного сприймання не надаючи значення комунікативним процесам. Демонструють знання фортепіанного репертуару, спроможні створювати власні інтерпретації музичних творів окремих стильових напрямків. Однак, виконання музичних образів не відзначається яскравою виразністю, художньою довершеністю, спрямованістю до художньо-педагогічної комунікації з школярами. (55,6%).

Низький (недостатній) рівень сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музики визначається слабким вираженням мотивації до педагогічної діяльності. Студенти не розуміють значення комунікативної діяльності педагога, характеризуються байдужим ставленням до музично-навчальної діяльності. Студенти відзначаються ситуативним бажанням отримати вищу освіту, що не пов'язується із прагненням до професійного зростання. Студенти цього рівня мають фрагментарні знання з теорії комунікації, мало орієнтуються в питаннях музичної педагогіки. Виконавські інтерпретації музичних творів створюють лише за допомогою викладача, мало виявляють особистісне переживання та комунікативність у вивченні музики (32,6%).

За результатами констатувального експерименту було виявлено, що у більшості майбутніх учителів сформованість комунікативної компетентності відповідає низькому та середньому рівням, що зумовило необхідність розробки спеціальної поетапної методики формування означеного феномена у процесі фортепіанного навчання. Методика ґрунтувалась компетентнісному, системному, діяльнісному, синергетичному, особистісному, полісуб'єктному, культурологічному, аксіологічному підходах, передбачала використання вищезазначених умов, форм та методів педагогічної роботи.

Методика *формульованого експерименту* здійснювалась у три етапи (*передкомунікативний, комунікативно-ініціативний, комунікативно-творчий*), які забезпечували реалізацію мети й завдань експериментальної роботи відповідно до логіки формування комунікативної компетентності студентів у процесі фортепіанного навчання.

Передкомунікативний етап спрямовувався на формування мотиваційного компонента комунікативної компетентності, передбачав розширення мотивації студентів до формування комунікативних знань і вмінь, стимулювання інтересу до вивчення музики в її комунікативних зв'язках, прагнення до набуття виконавських умінь та спроможності до керування комунікативними процесами у музично-естетичному вихованні учнів. Використовувалися *методи*: бесіди, пояснення, демонстрації, створення ситуації вибору. На даному етапі використовувалися індивідуальні *форми* роботи (урок-діалог) із забезпеченням педагогічної *умови* створення художньо-творчої атмосфери занять.

Комунікативно-ініціативний етап був спрямований на формування інформаційного компонента комунікативної компетентності і передбачав розширення комунікативних і музично-педагогічних знань студентів в активно-діалоговій формі, усвідомлення ними закономірностей розвитку музики як явища суспільного життя у процесі обміну художньою інформацією. Використовувалися *форми* індивідуальних занять з фортепіано та групових (лекційні курси з теорії музики було доповнено окремими темами з проблеми музичної комунікації; з історії фортепіанного мистецтва – доповнено темами з питань діалогічного сприймання музичних творів та осмислення виконавської інтерпретації у контексті музичної комунікації). Використовувалися *методи*: уявної аудиторії, рольової гри, комунікативних зв'язків, музичної презентації, обговорення, музичних дискусій, «круглий стіл». Використовувалися педагогічні *умови*: активізації пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення музичних творів та забезпечення музично-комунікативних зв'язків і формування узагальнених прийомів комунікації у процесі вивчення музичних творів.

Комунікативно-творчий етап став підсумковим, передбачав використання форм самостійної роботи студента в умовах педагогічної практики. Зорієнтований на формування здатності студента до активної комунікації з учнями у музично-начальному процесі, творчо екстраполювати фахові здобутки у практичну педагогічну роботу, демонструвати учням у власному виконанні музичні твори та обмінюватися враженнями з їх приводу, враховуючи вікові особливості музичного сприймання та керуючи комунікативними процесами у музично-навчальній діяльності. Використані *педагогічні умови*: стимулювання рефлексивності та самовираження у процесі виконання музичних творів та музичної комунікації з учнями та *методи*: творчих завдань, вербальної інтерпретації музичних образів, комунікативної атаки, музичних презентацій, рефлексивного осмислення комунікативних дій.

З метою визначення середніх показників сформованості компонентів (мотиваційного, інформаційного, емоційного, технологічного) комунікативної

компетентності майбутніх учителів музики у процесі фортепіанного навчання – було проведено математичну операцію щодо вимірювання середнього значення за формулою:

$$X = \frac{a+b+v+г}{n}$$

де «а» – значення першого мотиваційного компонента;

«б» – значення другого інформаційного компонента;

«в» – значення третього емоційного компонента;

«г» - значення четвертого технологічного компонента;

«n» - кількість значень;

«X» – середній показник.

На основі порівняльного аналізу отриманих якісних та кількісних результатів формувального експерименту в контрольній та експериментальній групах за результатами контрольного зрізу було доведено дієвість та ефективність розробленої у дослідженні методики формування комунікативної компетентності студентів педагогічних університетів у процесі фортепіанного навчання, що ґрунтується на активізації мотиваційної, когнітивної, перцептивної та діяльнісної сфер особистості шляхом проектування та реалізації комунікативних зв'язків у музично-навчальному процесі.

Обробка статистичних результатів формувального експерименту, визначення та порівняння загальної динаміки формування комунікативної компетентності студентів експериментальної та контрольної груп, математичні обчислення з метою приведення статистичних даних до загального показника та визначення їх взаємозв'язку у шкалі порядку з використанням рангового коефіцієнту кореляції Спірмена – довели ефективність та дієвість розробленої у дослідженні поетапної методики формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики у процесі фортепіанного навчання.

Узагальнені статистичні дані щодо порівняння результатів сформованості комунікативної компетентності у контрольній та експериментальній групах відображено гістограмою (Рис 2.)

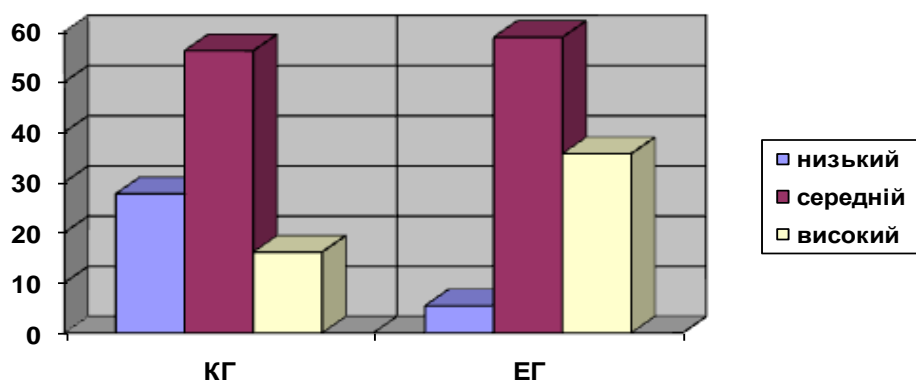

Рис 2. Порівняння результатів сформованості комунікативної компетентності студентів КГ та ЕГ

Так, у результаті впровадження експериментальної методики високий рівень сформованості комунікативної компетентності збільшився 24,6 %, середній рівень – зріс на 2,8% , низький суттєво зменшився на 27,4%. У контрольній групі суттєвих змін не зафіксовано.

Отримані результати свідчать про ефективність запропонованої методики та правомірність її використання в умовах музично-педагогічної освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено результати теоретичного узагальнення та практичного вирішення проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики у процесі фортепіанного навчання, що знайшло відображення в обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці поетапної методики формування досліджуваного феномена у студентів вищих музично-педагогічних закладів освіти на основі активізації мотиваційної, когнітивної, перцептивної та діяльнісної сфер особистості шляхом проектування та реалізації комунікативних зв'язків у музично-навчальному процесі. Результати експериментального дослідження засвідчили вирішення поставлених завдань і дали підстави зробити такі висновки:

1. Актуальність дослідження проблеми формування комунікативної компетентності зумовлена новими пріоритетами розвитку музично-педагогічної освіти, що орієнтують на забезпечення комунікативної спрямованості фахової, зокрема виконавської підготовки майбутніх педагогів-музикантів, а також поглибленого пізнання основ комунікації, зокрема музично-педагогічної, на засадах компетентнісного підходу. У результаті узагальнення першоджерел було встановлено недостатню розробленість означеної проблеми та важливість формування комунікативної компетентності студентів вищих музично-педагогічних закладів освіти у процесі фортепіанної підготовки. Аналіз наукової літератури дозволив визначити теоретико-методологічні підходи, що стали підґрунтям цілісного аналізу окресленої проблеми та склали методологію дослідження: *системний, діяльнісний, синергетичний, особистісний, полісуб'єктний, культурологічний, аксіологічний* підходи.

2. На основі теоретико-методологічного аналізу проблеми дослідження та узагальнення практики визначено сутність та зміст поняття «комунікативна компетентність майбутнього вчителя музики», що трактується як *складне інтегративне професійно-особистісне утворення, що характеризує здатність до педагогічно доцільного діалогічного спілкування у процесі музично-естетичного навчання школярів*. Доведено, що така здатність майбутнього вчителя музики формується на основі глибокого осмислення унікальності комунікативної функції музики, оволодіння музично-виконавськими засобами відтворення художньо-образного змісту музичних творів у діалогічному

спрямуванні та сформованості умінь ефективного управління комунікативними процесами в музично-естетичному навчанні та вихованні школярів.

Розроблено *структуру* комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики, що охоплює мотиваційний, інформаційний, емоційний та технологічний компоненти.

3. Педагогічний аналіз процесу фортепіанного навчання студентів, а також відповідної науково-методичної літератури дозволив виділити фортепіанну підготовку студентів одним із важливих напрямків формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики, оскільки вона забезпечує можливість майбутнім педагогам усвідомити внутрішню комунікативну (діалогову) організацію художньо-пізнавального та музично-виконавського процесів, а також орієнтує на презентацію музики школярам в активно комунікативній формі. Окреслено положення, що набувають особливого значення для розвитку комунікативної компетентності студентів в умовах фортепіанного навчання: комунікація виступає засобом фортепіанного навчання та способом взаємодії учасників навчально-виховного процесу; компетентнісний підхід до оптимізації міжособистісних стосунків педагога і студента суттєво посилює результативність їх спільної творчої діяльності; система передачі музичної інформації вирізняється специфічністю, відбиваючи дійсність опосередковано – через звукову інтонацію; розвиток комунікативної компетентності студентів потребує оновлення підходів до організації фортепіанного навчання, модернізації форм та методів творчої взаємодії, створення умов для самоорганізації, самовдосконалення та самовияву особистості.

4. У дослідженні визначено **принципи** формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів-музикантів у процесі фортепіанного навчання, а саме: естетичної спрямованості навчання; діалогової взаємодії; самостійності й активності суб'єктів навчальної діяльності; рефлексивності, що стали основними положеннями розробки організаційно-методичної моделі формування досліджуваного феномена. Окреслено такі **педагогічні умови** формування комунікативної компетентності студентів у процесі фортепіанного навчання: створення художньо-творчої атмосфери занять у фортепіанному класі; активізація пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення музичних творів та забезпечення музично-комунікативних зв'язків; створення комунікативного середовища для формування узагальнених прийомів комунікації у процесі вивчення музичних творів; стимулювання рефлексивності і самовираження в процесі виконання музичних творів та музичної комунікації.

Розроблено модель формування комунікативної компетентності студентів у процесі фортепіанного навчання, що включала мету, завдання, педагогічні умови забезпечення ефективності педагогічного процесу, форми, методи та етапи педагогічної роботи означеного напрямку.

5. Для діагностування стану сформованості комунікативної компетентності студентів педагогічних університетів розроблено **критерії та показники** досліджуваного феномена, відповідно до його структурних компонентів, а саме: *ступінь сформованості мотивів щодо оволодіння*

музично-комунікативною діяльністю (мотиваційний компонент) з показниками: прояв інтересу до музично-комунікативної діяльності; бажання набувати знання та вдосконалювати комунікативні уміння; прагнення до професійного самовдосконалення; *ступінь теоретичної підготовленості та розуміння комунікативних процесів у навчанні музики* (інформаційний компонент) з показниками: знання теорії музичної комунікації, розуміння основ комунікативної діяльності у педагогічному процесі, усвідомлення можливих комунікативних бар'єрів у комунікативному процесі та продуктивність пошуку їх подолання; *міра здатності до емоційного співпереживання та саморегуляції у комунікативній діяльності* (емоційний компонент) з показниками: емоційна насиченість музичної комунікації, здатність до співпереживання у музично-навчальному процесі; емоційність у педагогічній взаємодії, саморегуляція власного емоційного стану у різних музично-педагогічних ситуаціях; *ступінь володіння музично-виконавськими засобами у музичній комунікації* (технологічний компонент). Показники: володіння виконавською технікою, здатність до виразного виконання музичних образів відповідно до логіки інтерпретації музичних творів, уміння забезпечити атмосферу художнього сприймання музики та керування комунікативними процесами.

За результатами констатувального експерименту виявлено **рівні** сформованості комунікативної компетентності студентів: *високий* (оптимальний); *середній* (достатній); *низький* (недостатній) з наданням якісних та кількісних характеристик.

6. У дослідженні розроблена поетапна **методика** формування комунікативної компетентності майбутніх студентів мистецьких факультетів у процесі фортепіанної підготовки, що базувалася на активізації мотиваційної, когнітивної, перцептивної та діяльнісної сфер особистості шляхом проектування і реалізації комунікативних зв'язків у музично-навчальному процесі та включала **три етапи**: *передкомунікативний, комунікативно-ініціативний, комунікативно-творчий*. **Перший етап** (*передкомунікативний*) спрямовано на створення та закріплення мотивації студентів до формування комунікативних знань і вмінь, стимулювання інтересу до вивчення музики у її комунікативних зв'язках, стимулювання прагнення до набуття виконавських умінь та керування комунікативними процесами у музично-естетичному вихованні учнів. Використовувалися *методи*: бесіди, пояснення, демонстрації, створення ситуації вибору, інформаційного діалогу. На даному етапі використовувалися індивідуальні *форми* роботи (урок-діалог) із забезпеченням педагогічної *умови* створення художньо-творчої атмосфери занять. **Другий етап** (*комунікативно-ініціативний*) передбачав розширення комунікативних і музично-педагогічних знань студентів в активно-діалоговій формі, усвідомлення комунікативної природи музики процесі виконання музичних творів та обміну художньою інформацією. Використовувалися *форми* індивідуальних занять з фортепіано та групових (лекційні курси з теорії музики доповнено окремими темами з проблем музичної комунікації; з історії фортепіанного мистецтва – доповнено темами з питань діалогічного

сприймання та осмислення виконавської інтерпретації музичних творів). Використовувалися *методи*: рольової гри, уявної аудиторії, музичних дискусій, обговорення, комунікативних зв'язків, комунікативної атаки, «круглий стіл». Використовувалися педагогічні *умови*: створення комунікативного середовища для активізації пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення музичних творів та забезпечення музично-комунікативних зв'язків, формування узагальнених прийомів комунікації у процесі вивчення музичних творів. **Третій етап** (комунікативно-творчий) передбачав використання форм самостійної роботи студентів в умовах педагогічної практики. Зорієнтований на формування здатності майбутніх учителів до активної комунікації з учнями у музично-початковому процесі, творчо екстраполювати фахові здобутки у практичну педагогічну роботу, демонструвати учням у власному виконанні музичні твори та обмінюватися враженнями з їх приводу, враховуючи вікові особливості музичного сприймання та керуючи комунікативними процесами. Використані *педагогічні умови*: стимулювання рефлексивності і самовираження в процесі виконання музичних творів та музичної комунікації та *методи*: творчих завдань, музичних презентацій, вербальної інтерпретації музичних образів, діалогу, рефлексивного осмислення комунікативного процесу.

Результати дослідно-експериментальної роботи дали можливість зафіксувати позитивну динаміку зростання рівнів сформованості досліджуваного феномена в експериментальній групі порівняно з контрольною, що доводить ефективність запропонованої методики.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Перспектива подальших досліджень передбачає вивчення таких питань, як особливості формування комунікативної компетентності студентів бакалаврату та магістратури з їх кваліфікаційними характеристиками, а також у процесі неперервної освіти педагога-музиканта.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО В ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ АВТОРА

1. Сє Фан. Змістовна сутність комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики/ Фан Сє//Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. – Вип. 729. Педагогіка та психологія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2014. – 208 с. – С. 92 – 97.

2. Сє Фан. Поняття «комунікативна компетентність» у сучасному музично-педагогічному дискурсі/Фан Сє//Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини/ [гол.ред. М.Т.Мартинюк]. – Умань : ФОРМ Жовтий О.О., 2016. – Вип.1. – 372 с. – С.286 – 293.

3. Сє Фан. Педагогічні умови виховання духовності майбутніх піаністів КНР засобами народної музики в умовах фахової підготовки вищих педагогічних навчальних закладів України/ Фан Сє //Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного

педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Безлюдний О.І. (гол. ред.) та ін.]. – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2016. – Випуск 13. – 227 с. – С. 219 – 226.

4. Се Фан. Основні методи формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя музики в процесі фортепіанного навчання/ Фан Се// сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми// Зб.наук. пр. – Випуск 46. – Київ-Вінниця: ТОВ «Планер», 2016. – 375 с. – С.302 – 306.

5. Се Фан. Особливості розвитку комунікативної компетентності студентів мистецьких факультетів в умовах фортепіанного навчання/ Фан Се// Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. – Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. – Вип 20 (25). – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. – 176 с. – С.66 – 71.

6. Се Фан. Компетентнісний підхід у підготовці майбутнього вчителя музики/ Фан Се//Художня освіта на межі тисячоліть: здобутки, проблеми, перспективи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Ніжин, 24-25 квітня 2015 р.)/ відп ред.. В.В.Ревенчук. – Ніжин : НДУ ім.. М.Гоголя, 2015. – 125 с. – С. 99 – 101.

7. Xie Fang. Communicative activity of the future music teachers: some features of the competence-based approach/ Fang Xie // Economics, management, law : realities and perspectives: Collection of scientific articles. – Les Editions L'Originale, Paris, France, 2016. – 484 p. – P. 472 -475.

АНОТАЦІЇ

Се Фан. Формування комунікативної компетентності студентів у процесі фортепіанного навчання в педагогічних університетах України. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02. – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2017.

У дисертації досліджується проблема формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музики у процесі фортепіанного навчання, яка є актуальною для музично-освітньої практики як в Україні, та і в Китаї.

Конкретизовано поняття «комунікативна компетентність майбутнього вчителя музики», розкрито теоретичні та практичні аспекти формування цього феномена. Доведено ефективність формування комунікативної компетентності студентів педагогічних університетів у процесі фортепіанного навчання за умов впровадження поетапної методики, що забезпечує активізацію мотиваційної, когнітивної, перцептивної та діяльнісної сфер особистості шляхом проектування та реалізації комунікативних зв'язків у музично-навчальному процесі. Розроблена методика включає наступні етапи педагогічної роботи:

передкомунікативний, комунікативно-ініціативний, комунікативно-творчий. Впровадження експериментальної методики у практику мистецьких ВНЗ дозволило визначити ефективні педагогічні умови формування комунікативної компетентності студентів у процесі фортепіанного навчання: створення художньо-творчої атмосфери занять, активізації пізнавальної діяльності у процесі вивчення музичних творів та забезпечення музично-комунікативних зв'язків, створення комунікативного середовища для формування узагальнених прийомів комунікації у процесі вивчення музичних творів, стимулювання рефлексивності і самовираження у процесі виконання музичних творів та музичної комунікації. Експериментально доведено ефективність комплексу методів та прийомів поетапного проведення педагогічної роботи з формування означеного феномена. Ефективність методики підтверджено позитивною динамікою формування рівнів комунікативної компетентності студентів, що дає підстави підкреслити її доцільність та перспективність застосування для підвищення фахової підготовки майбутніх учителів музики в системі вищої музично-педагогічної освіти.

Ключові слова: майбутні вчителі музики, комунікативна компетентність, поетапна методика, фортепіанне навчання.

Се Фан. Формирование коммуникативной компетентности студентов в процессе фортепианного обучения в педагогических университетах Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения.– Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. - Киев, 2017.

В диссертации исследуется проблема формирования коммуникативной компетентности будущих учителей музыки в процессе фортепианного обучения, которая является актуальной для музыкально-образовательной практики как в Украине, так и в Китае.

Конкретизировано понятие «коммуникативная компетентность будущего учителя музыки», раскрыты теоретические и практические аспекты формирования этого феномена. Доказана эффективность формирования коммуникативной компетентности студентов педагогических университетов в процессе фортепианного обучения в условиях внедрения поэтапной методики, которая обеспечивает активизацию мотивационной, когнитивной, перцептивной и деятельностной сфер личности путем проектирования и реализации коммуникативных связей в музыкально-образовательном процессе. Разработанная методика включает следующие этапы педагогической работы: передкоммуникативный, коммуникативно-инициативный, коммуникативно-творческий. Внедрение экспериментальной методики в практику художественных вузов позволило определить эффективные педагогические условия формирования коммуникативной компетентности студентов в процессе фортепианного обучения (создание художественно-творческой

атмосферы занятий; активизация познавательной деятельности в процессе изучения музыкальных произведений и обеспечения музыкально-коммуникативных связей; создание коммуникативной среды для формирования обобщенных приемов коммуникации в процессе изучения музыкальных произведений; стимулирование рефлексивности и самовыражения в процессе исполнения музыкальных произведений и музыкальной коммуникации). Экспериментально доказана эффективность комплекса методов и приемов поэтапного проведения педагогической работы по формированию данного феномена. Эффективность методики подтверждена динамикой формирования уровней коммуникативной компетентности студентов, дает основания подчеркнуть ее целесообразность и перспективность применения для повышения профессиональной подготовки будущих учителей музыки в системе высшего музыкально-педагогического образования.

Ключевые слова: будущие учителя музыки, коммуникативная компетентность, поэтапная методика, фортепианное обучение.

Xie Fang. Formation of communicative competence of students in the piano training at pedagogical universities of Ukraine. - Manuscript.

Thesis for a candidate s degree by specialty 13.00.02. - theory and methods of music education. - National Pedagogical University name after M. Dragomanov. - Kyiv, 2017.

In the dissertation the problem of communicative competence of future teachers of music in the piano training, this is important for music-educational practice both in Ukraine and in China.

Concretized the concept of «communicative competence of the future teacher of music», reveals the theoretical and practical aspects of this phenomenon.

The efficiency of communicative competence of students of pedagogical universities in the piano learning conditions phased implementation methodology that ensures the activation of motivational, cognitive, perceptual and personality and activity areas by designing and implementing communication links in the musical learning process.

The thesis presented methodological model of communicative competence of future music teachers. This model includes the structure of communicative competence, principles, pedagogical conditions, methods and techniques of formation of this phenomenon and continuity of educational work by stages.

Experimental methods successfully tested in the learning process of future music teachers.

Keywords: future teachers of music, communicative competence, phased methodology piano studies.